

BIBLIOTECA DE DREPT PENAL
ȘI DREPT PROCESUAL PENAL

PREZUMȚIA DE NEVINOVĂȚIE CA DREPT FUNDAMENTAL

Alin Petrea

**Prezumția
de nevinovăție
ca drept
fundamental**

Universul Juridic

București

-2024-

Considerații introductive

Secțiunea 1. Prolegomene

Fiecare societate este, la un moment dat al existenței sale, tributară unei anumite ideologii. Din perspectivă juridică, societățile moderne, civilizate, sunt guvernate de ideologia drepturilor fundamentale, ideologie care izvorăște din teoria drepturilor naturale sau din curentul filosofic al iusnaturalismului și care a apărut și s-a dezvoltat ca un răspuns ferm împotriva atrocităților comise pe parcursul celor două războaie mondiale din secolul trecut.

Pentru a garanta libertatea și demnitatea omului, valori constitutive pentru societățile liberale moderne, sistemele juridice care aderă la ideologia drepturilor fundamentale au recunoscut și reglementat expres dreptul acuzatului de a fi prezumat nevinovat. Dimensiunea național-positivistă a acestui drept a fost dublată, de multe ori, de o dimensiune supranațională ca urmare a înscrierii dreptului în cuprinsul unor instrumente internaționale dedicate drepturilor fundamentale, precum ar fi Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, Convenția Americană a Drepturilor Omului, Carta Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor sau Pactul Internațional privind Drepturile Civile și Politice, dreptul fiind protejat inclusiv la acest nivel prin intermediul creării unor mecanisme internaționale de protecție a drepturilor fundamentale, respectiv cele dezvoltate de Consiliul Europei (Curtea Europeană a Drepturilor Omului), Uniunea Europeană (Curtea de Justiție a Uniunii Europene), Uniunea Africană (Curtea Africană a Drepturilor Omului), S.U.A. (Curtea Supremă a S.U.A.) sau de O.N.U. (Comitetul pentru Drepturile Omului).

Sub influența mecanismelor internaționale de protecție a drepturilor fundamentale, drepturile individuale au devenit imperialiste, câștigând tot mai mult teren și reclamând o recunoaștere și protecție superioare. În siajul acestei evoluții a drepturilor individuale dinspre simple drepturi subiective către veritabile drepturi fundamentale ale omului se poziționează și dreptul la respectarea prezumției de nevinovăție.

Astfel, prezumția de nevinovăție este întâlnită, preponderent, în materie penală, fiind tratată în majoritatea cursurilor și tratatelor de drept procesual penal. Abordarea autorilor este una domeniială, fiind cantonată în sfera dreptului procesual penal. Se pune accentul pe funcțiile sale procesuale, uneori pe legătura ei cu alte norme de drept, însă rareori se discută despre fundamentele sale conceptuale.

Pe de altă parte, în practica judiciară, prezumția de nevinovăție este invocată, tot mai des, în litigiile de drept contravențional, fiscal sau concurențial, cu toate că normele legale aferente acestor materii nu o reglementează expres. Se observă astfel o dorință a practicii judiciare de a extinde aplicabilitatea prezumției de nevinovăție în exteriorului spațiului său comun de manifestare – procesul penal.

În pofida inexistenței unui cadru legal care să permită extinderea aplicabilității prezumției dincolo de procesul penal, aplicarea acesteia și în alte ramuri ale dreptului decât dreptul penal a devenit totuși posibilă ca urmare a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, dezvoltate în interpretarea art. 6 par. 2 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Constatăm, deci, că demersul practicii judiciare este dublat de o tendință europeană de extragere a prezumției din matca dreptului procesual penal, cu intenția de a o universaliza și de a-i șterge granițele artificiale impuse de sistemele legislative naționale.

Conștienți fiind de schimbarea de paradigmă dictată de ideologia drepturilor fundamentale și animați de idealul de a portretiza noua realitate juridică, am ales să cercetăm dreptul acuzatului de a fi prezumat nevinovat, în postura sa de drept fundamental al omului. Prin urmare, *obiectul de cercetare* al prezentei monografii îl constituie *prezumția de nevinovăție ca drept fundamental*.

După cum am susținut, dreptul individului de a fi prezumat nevinovat este privit, preponderent, ca o garanție procedurală de care beneficiază, în procesele penale, acuzații. Prezumția de nevinovăție este, așadar, tratată ca un drept al acuzatului în procesul penal, fiind analizată în doctrină prin raportare la fondul activ al legislației dintr-o anumită țară. Prin prezenta lucrare ne propunem, în schimb, să depășim realitățile înguste ale dreptului la respectarea prezumției de nevinovăție, astfel cum sunt trasate de dreptul național, și să conturăm o imagine de ansamblu, arhetipală a acestui drept. Așadar, lucrarea nu se dorește a fi un expozeu asupra a ceea ce reprezintă prezumția de nevinovăție în oglinda dreptului pozitiv, ci o încercare de reconceptualizare a principiului prezumției de nevinovăție, de reconfigurare a naturii și conținutului său în funcție de rațiunile sale existențiale, ghidați fiind de dorința ilustrării a ceea ce ar trebui să reprezinte acest principiu, și nu a ceea ce este el.

Scopul prezentei lucrări este, deci, acela de *reconceptualizare a dreptului la respectarea prezumției de nevinovăție*, prin elevarea valorică a conceptului studiat de la stadiul de drept, la cel de drept-principiu și, ulterior, prin construirea conținutului său în acord cu rațiunea sa de a fi.

În vederea atingerii scopului pe care ni l-am propus și apreciind că orice demers de cercetare, pentru a putea fi calificat drept științific, trebuie ghidat de o anumită metodologie, vom utiliza mai multe *metode de cercetare* dintre cele specifice cercetării juridice¹, care vor fi aplicate fie individual, fie, de cele mai multe ori, conjugat.

Astfel, vom apela la *metoda istorică* și cea *comparativă* pentru a evidenția, inițial, rădăcinile prezumției de nevinovăție, și, ulterior, modul în care acest principiu s-a reflectat în sistemele juridice reprezentative pentru dreptul *romano-germanic* și *common law*, dar și în dreptul românesc. Totodată, metoda comparativă ne va servi drept instrument pentru a ilustra percepția actuală a doctrinei și jurisprudenței naționale și internaționale asupra principiului prezumției de nevinovăție. Ne vom folosi de concluziile rezultate ca urmare a aplicării celor două metode pentru a contura terenul ideologic și social propice aplicării

---

¹ Pentru ilustrarea metodologiei de cercetare juridică, a se vedea, în general, D. Dănișor, *Ghid practic pentru elaborarea și susținerea tezei de doctorat*, Ed. Universul Juridic, București, pp. 133-151, și, în particular, N. Popa, *Teoria generală a dreptului*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, pp. 13-28.